Socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:4

om hjälpmedel till handikappade

Motionerna

I motion 1981/82:402 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hemställer hos regeringen om att förslag snarast framläggs om att normalkostnaderna för anskaffande av glasögon infogas i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring.

I motion 1981/82:1120 (motivering i motion 1981/82:1119) av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen uttalar att bil snarast bör upptas i förteckningen över tekniska hjälpmedel för handikappade.

I motion 1981/82:1277 av Tore Nilsson (m) hemställs att riksdagen begär att regeringen utreder frågan om kostnaderna för ledarhundsinnehavare med hänsyn till att bidrag utgår till andra kategorier som behöver ledarhund.

I motion 1981/82:1731 av Margareta Andrén (fp) och Rolf Sellgren (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning beträffande täckande av merkostnader till följd av innehav av ledarhund.

Gällande bestämmelser m. m.

Ersättning för glasögon

Lagen om allmän försäkring innehåller inte någon bestämmelse som ger rätt till ersättning för kostnader för glasögon. Vissa hjälpmedel till handikappade personer tillhandahålls emellertid av sjukvårdshuvudmännen, som från sjukförsäkringen erhåller en generell ersättning härför. Bland de hjälpmedel som tillhandahålls av sjukvårdshuvudmännen ingår avgiftsfria eller prisnedsatta glasögon till barn och ungdomar och full ersättning för ordinerade glas eller kontaktlinser till starropererade personer. Vidare har svårt synskadade personer möjlighet att få särskilda synhjälpmedel.

Motionsyrkanden om att normalkostnaderna för anskaffande av glasögon skall införas i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring har under en följd av år avslagits av riksdagen på förslag av utskottet (senast SfU 1980/81:29). Utskottets avstyrkan har, med stöd av resultatet av en inom socialdepartementet företagen översyn av verksamheten med hjälpmedel till handikappade, motiverats av att det förutom de grupper som erhåller bidrag från sjukvårdshuvudmännen inte torde finnas någon grupp som borde komma i fråga för ett generellt samhällsstöd för anskaffande av glasögon.

Bidrag till bil till handikappade personer

Handikappade som är beroende av bil för sitt arbete eller studier kan erhålla statligt bidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen till inköp av bil. Bidraget är inkomstprövat och utgår f. n. med högst 30 000 kr. Bidrag kan också utgå till ändringar eller speciella anordningar som behövs för att den handikappade skall kunna använda bilen.

Inom ramen för sjukvårdshuvudmännens hjälpmedelsverksamhet kan handikappade utan kostnad erhålla vissa tekniska hjälpmedel. Dessa finns upptagna i den av handikappinstitutet utgivna hjälpmedelsförteckningen. Handikappmoped utgör ett sådant hjälpmedel. Den som är berättigad till handikappmoped kan i stället erhålla ett kontant belopp om f. n. 6 500 kr. till inköp av bil. Kontant belopp kan inte utgå om bidrag till inköp av bil utgått enligt arbetsmarknadskungörelsen.

Förutom dessa direkta bidrag förekommer andra stödformer som skattelättnader, merutgifter för bil i handikappersättningen och färdtjänsten.

Riksdagen har under en följd av år behandlat motioner som syftat till att vidga möjligheterna för handikappade personer att få tillgång till egen bil (SfU 1977/78:25, 1978/79:29 och 1980/81:3). Vid 1980/81 års riksmöte hänvisade utskottet till att en parlamentariskt sammansatt kommitté Bilstödskommittén, (S 1979:04), på riksdagens begäran hade tillkallats för att göra en allsidig utredning av frågan om bilstöd till handikappade.

Bilstödskommittén har numera avgivit sitt betänkande (SOU 1982:44) Nytt bilstöd till handikappade. Kommittén föreslår ett enhetligt och samordnat system för att ekonomiskt stödja handikappades innehav av egen bil. Huvudprinciperna har varit att ett bilstöd *dels* skall täcka de merkostnader för förflyttning som är en följd av handikappet, *dels* ge ett ekonomiskt stöd till dem vars inkomst annars inte gör det möjligt att skaffa bil. Enligt kommittén talar två skäl för att bibehålla och bygga ut bilstödet som komplement och alternativ till färdtjänsten, nämligen att egen bil ger handikappade större rörlighet och oberoende och dessutom redan vid en måttlig resevolym medför lägre samhällskostnader. Bilstödet bör vidare, enligt kommitténs mening, vara utformat så att det ger bättre stöd till icke förvärvsarbetande handikappade än i dag. Ett sammanhållet bilstöd för såväl förvärvsarbetande som icke förvärvsarbetande handikappade är viktigt av principiella skäl men också därför att det ger en enklare och mer överskådlig administration. Förslaget till bilstöd har från dessa utgångspunkter konstruerats som en modell med olika delar enligt följande. *Kreditgaranti för inköp av bil* som gör det möjligt för alla att utan dröjsmål skaffa bil. Lån skall förmedlas på den allmänna kreditmarknaden och kommunerna skall genom borgensförbindelse svara för själva kreditgarantin. Garantin skall gälla en lånetid på sju år och lånebeloppet bör som regel inte kunna överstiga 3,5 basbelopp. Vidare skall som regel en sjundedel av inköpskostnaden satsas av den handikappade själv. *Kapitalkostnadsbidrag*, som är ett inkomstprövat

stöd för att bidra till lånekostnader för dem som har svag ekonomi. Det skall utgå endast till den som beviljats kreditgaranti. *Driftbidrag* som skall utgå generellt med 23 % av basbeloppet (4 000 kr. år 1981), för att täcka de högre driftkostnader som handikappet medför. Slutligen *specialutrustningsbidrag* som är avsett att helt täcka kostnaderna för en anpassning av bilen till den handikappades förutsättningar.

Ersättning till synskadad för kostnad för innehav av ledarhund

Bestämmelserna om handikappersättning innebär i fråga om blinda personer att de, så länge de inte uppbär ålderspension eller hel förtidspension, utan närmare utredning om sina kostnader alltid är garanterade den högsta ersättning som kan utgå eller 63 % av basbeloppet. Uppbär de pension erhåller de en generell ersättning med 32 % av basbeloppet och härutöver ersättning efter prövning av det ytterligare behovet av stöd. Handikappersättningen är avvägd så att den skall kunna täcka de merutgifter en blind person kan beräknas ha på grund av sitt handikapp. I merutgifterna har sålunda inräknats även sådana extra kostnader som orsakas av svårigheter att förflytta sig. Även i de fall en blind persons merutgifter blir föremål för individuell prövning tas hänsyn till sådana kostnader. Kostnader för innehav av ledarhund medräknas därför när man fastställer ersättningen.

För inköp av ledarhundar för synskadade utgår statsbidrag till Synskadades Riksförbund. Statsbidraget, som för budgetåret 1982/83 uppgår till 4,79 milj. kr., omfattar även introduktion på hemorten av nya hundar och vissa veterinärkostnader.

Frågan om att vid sidan av handikappersättningen införa en ny form av bidrag till blinda med ledarhund har tidigare behandlats av riksdagen (SfU 1975/76:36 och 1978/79:22). Utskottet har därvid intagit den ståndpunkten att blinda personers stödbehov bör tillgodoses inom ramen för handikappersättningen. Vid den senaste behandlingen förutsatte dock utskottet att ett inom riksförsäkringsverket pågående utredningsuppdrag om skäliga merutgifter inom ramen för handikappersättningen skulle beakta frågan om kostnader för ledarhund.

Resultatet av riksförsäkringsverkets uppdrag har framlagts i betänkandet (Ds S 1981:16) Merutgifter m. m. inom handikappersättningen. Beträffande frågan om ersättning för kostnader för ledarhund konstaterar verket att man med nuvarande praxis i regel inte kan lösa frågan medelst handikappersättningen, utan att en generell lösning skulle behöva sökas i annan form. I betänkandet föreslås som den mest konsekventa och praktiska lösningen att den som erhåller ledarhund samtidigt får ett av statsmedel bekostat årligt bidrag med skäligt belopp för att täcka kostnader för mat m. m. åt hunden.

Utskottet

Sjukvårdshuvudmännen har ansvaret för tillhandahållande av hjälpmedel till handikappade. Från sjukförsäkringen utgår ett bidrag härför, den s. k. hjälpmedelsersättningen med f. n. 75 kr. per år och invånare.

Bland de hjälpmedel som tillhandahålls av sjukvårdshuvudmännen ingår avgiftsfria eller prisnedsatta glasögon till barn och ungdomar och full ersättning för ordinerade glas eller kontaktlinser till starropererade personer. Svårt synskadade personer, som inte erhåller en ändamålsenlig funktion med vanliga korrektionsglas har möjlighet att få särskilda synhjälpmedel.

I motion 1981/82:402 av Lars Werner m. fl. begärs ett förslag snarast från regeringen om att normalkostnaderna för anskaffande av glasögon skall infogas i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring.

Yrkanden härom har under en följd av år avslagits av riksdagen på förslag av utskottet (senast SfU 1980/81:29). Utskottet har därvid ansett att någon annan grupp än de som erhåller bidrag från sjukvårdshuvudmännen inte borde komma i fråga för ett generellt samhällsstöd för anskaffande av glasögon.

Utskottet anser att riksdagen alltjämt bör vidhålla sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motion 402.

Sådana tekniska hjälpmedel som kostnadsfritt tillhandahålls av sjukvårdshuvudmännen finns upptagna i den av handikappinstitutet utgivna hjälpmedelsförteckningen. Ett sådant hjälpmedel är handikappmoped. I stället för handikappmoped kan den som är berättigad därtill erhålla ett kontant belopp om f. n. 6 500 kr. till inköp av bil. Enligt bestämmelserna i arbetsmarknadskungörelsen kan handikappade som är beroende av bil för sitt arbete eller sina studier erhålla statligt bidrag till inköp av bil.

Lars Werner m. fl. yrkar i motion 1981/82:1120 att bil snarast bör upptas i förteckningen över tekniska hjälpmedel för handikappade.

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat denna fråga. Vid den senaste behandlingen hänvisade utskottet (se SfU 1980/81:3) till den på riksdagens begäran tillkallade Bilstödskommittén som hade i uppgift att göra en allsidig utredning av frågan om bilstöd till handikappade.

Bilstödskommittén har härefter avgivit sitt betänkande (SOU 1981:44), Nytt bilstöd till handikappade, vars huvudsakliga förslag redovisats i inledningen till detta betänkande. Kommitténs betänkande är f. n. föremål för beredning inom regeringskansliet. Utskottet anser att resultatet av denna beredning bör avvaktas innan riksdagen vidtar någon åtgärd i frågan och avstyrker följaktligen bifall till motion 1120.

Såsom inledningsvis nämnts är handikappersättningen avvägd så att den skall kunna täcka de merutgifter en blind person kan beräknas ha på grund av sitt handikapp. I merutgifterna inräknas även sådana extra kostnader som orsakas av svårigheter att förflytta sig och således medräknas kostnader för innehav av ledarhund. För inköp av ledarhundar för synskadade utgår

statsbidrag till Synskadades Riksförbund.

Frågan om bidrag till synskadad för kostnader för innehav av ledarhund tas upp i två motioner. I såväl motion 1981/82:1277 av Tore Nilsson som 1981/82:1731 av Margareta Andrén och Rolf Sellgren begärs en utredning av frågan. Motionärerna, som bl. a. hänvisar till riksförsäkringsverkets betänkande om merutgifter m. m. inom handikappersättningen, menar att driftkostnaderna för ledarhund inte täcks genom handikappersättningen utan att frågan måste lösas på annat sätt.

Utskottet har tidigare behandlat motioner med samma syfte som de nu aktuella. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1975/76:36 erinrade utskottet om bestämmelserna för handikappersättning och ansåg det varken motiverat eller lämpligt att vid sidan härav införa en ny form av bidrag till blinda med ledarhund. Emellertid framhöll utskottet att om man senare skulle finna att handikappersättningen till blinda var otillräcklig eller att det fanns behov av en ytterligare differentiering av ersättningen, borde en omprövning av denna ske. I utskottets betänkande SfU 1978/79:22, som godkänts av riksdagen, vidhöll utskottet att blindas personers stödbehov bör tillgodoses inom ramen för handikappersättningen. Utskottet förutsatte dock att ett inom riksförsäkringsverket pågående utredningsuppdrag om skäliga merutgifter inom ramen för handikappersättningen skulle beakta frågan om kostnader för ledarhund.

Riksförsäkringsverket har redovisat resultatet av sitt utredningsuppdrag till regeringen i betänkandet (Ds S 1981:16) *Merutgifter m. m. inom* handikappersättningen. Enligt verkets mening kan frågan om ersättning för kostnader för ledarhund med nuvarande praxis i regel inte lösas medelst handikappersättningen utan i stället föreslås att den som erhåller ledarhund även får ett av statsmedel bekostat årligt bidrag med skäligt belopp.

Utskottet finner att det finns skäl som talar för att man omprövar den nuvarande principen att kostnader för innehav av ledarhund skall tillgodoses inom handikappersättningen. Med hänsyn till att riksförsäkringsverket i sitt förenämnda betänkande fäst regeringens uppmärksamhet på frågan anser utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna 1277 och 1731 inte f. n. är påkallad.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ersättning för glasögon*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:402,
2. beträffande *bil som tekniskt hjälpmedel*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1120,

3. beträffande *kostnader för ledarhund*
att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1277 och 1981/82:1731.

Stockholm den 11 november 1982

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Gullan Lindblad (m), Elis Andersson (c), Ulla Johansson (s), Lena Öhrsvik (s), Siri Häggmark (m), Karin Israelsson (c), Karin Nordlander (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s) och Rune Backlund (c).

Reservationer

Karin Nordlander (vpk) har avgivit två reservationer.

1. *Ersättning för glasögon (mom. 1)*

Reservanten anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion 402." bort ha följande lydelse:

Den glasögonersättning som utgår genom bidrag från sjukvårdshuvudmännen är enligt utskottets mening otillräcklig. En synskada är alltid ett handikapp som måste åtgärdas för att den synskadade skall ha möjlighet att fungera, och detta gäller för alla grupper i samhället. Utskottet anser således att det nu finns skäl för att inordna glasögonersättningen i sjukförsäkringssystemet och tillstyrker bifall till motion 402.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *ersättning för glasögon*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:402 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. *Bil som tekniskt hjälpmedel (mom. 2)*

Reservanten anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Bilstödskommittén har" och slutar med "motion 1120." bort ha följande lydelse:

Bilstödskommittén har härefter avgivit sitt betänkande (SOU 1982:44) Nytt bilstöd till handikappade, vars huvudsakliga förslag redovisats i inledningen till detta betänkande. Utskottet finner det anmärkningsvärt att kommittén i sin utredning inte behandlat frågan om bil bör betraktas som tekniskt hjälpmedel, inte minst mot bakgrunden av att handikapprörelsen vid upprepade tillfällen framlagt förslag med denna innebörd. Enligt utskottets mening skulle man genom att betrakta bil som tekniskt hjälpmedel uppnå ett mer heltäckande stöd för de handikappade, och utskottet anser att bilstödskommitténs betänkande bör kompletteras med en utredning av denna fråga. Med det anförda finner utskottet att syftet med motion 1120 är tillgodosett.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *bil som tekniskt hjälpmedel*
att riksdagen med anledning av motion 1981/82:1120 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

GOTAB 72834 Stockholm 1982